

Agrární ekonomika a politika - I

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
Aktivita 02

prof. Ing. Věra Bečvářová, CSc.

becvar@mendelu.cz

Brno 16. 10. 2009

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Základní problémové okruhy

- 1. Změny v podnikatelském prostředí zemědělství - typické znaky vývoje**
- 2. Rozhodující faktory formování moderního zemědělství a vliv podmínek světové ekonomiky**
- 3. Vliv agrárních politik na podnikatelské prostředí v prvovýrobě a agrárním sektoru a podpora růstu konkurenceschopnosti zemědělství, venkovských regionů**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Ekonomika zemědělství

- Odhaluje vzájemné příčinné souvislosti vývoje specifického sektoru ekonomiky - **pozitivní složka**
- Užívá ekonomickou teorii a vědecké metody k tomu, aby našla odpovědi a řešení problémů v zemědělství a v agrobiznisu - **normativní složka**

Agrární politika – při výrazném posílení teoretické dimenze

- Tvoří strategii a systém pro **alokaci zdrojů** s cílem zvyšování blahobytu společnosti
- Zavádí programy ovlivňující **distribuci důchodu** v daném odvětví / sektoru

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Postavení sektoru v NH

Úloha a postavení zemědělství a celého agrárního sektoru v národním hospodářství je výsledkem dlouhodobého vývoje ekonomiky a celé společnosti.

Postupné **vyčleňování specializovaných činností** doprovázené rozvojem integračních vztahů mezi zemědělstvím a jeho bezprostředním okolím (předcházející a navazující odvětví) představují proces formování relativně samostatné části ekonomiky.

Přes výrazné autonomní postavení **agrární sektor je integrální součástí NH**. Neexistuje a nefunguje samostatně, má řadu podstatných interakcí s ostatními částmi národní i světové ekonomiky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

*Úroveň agrárního sektoru je ve stále vyšší
míře funkcí celé ekonomiky*

Strukturální změny v zemědělství

- **tradiční přístup:** změny v rámci prvovýroby týkající se celé škály zemědělských podniků, jejich právní formy, úrovně a formy podpory, technologií, spektra činností a jejich vzájemných vztahů
- **současný přístup:** změny v rámci prvovýroby týkající se celé škály zemědělských podniků, jejich právní formy, úrovně a formy podpory, technologií, spektra činností a jejich vzájemných vztahů
  - ✓ Ekonomická - produkční dimenze (komoditní výstupy)
  - ✓ Ekonomická – mimoprodukční dimenze (nekomoditní)
  - ✓ Společensko - politická dimenze
  - ✓ Sociologická dimenze

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Rostoucí nároky na prohloubení poznání,
využití teorie při formulaci a objektivizaci závěrů

E

PROSTŘEDÍ

KRITERIA

P

PŘEDPOKLADY

STRATEGIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost**

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Zemědělství v členských zemích EU

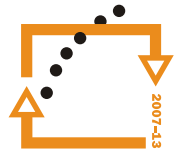
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

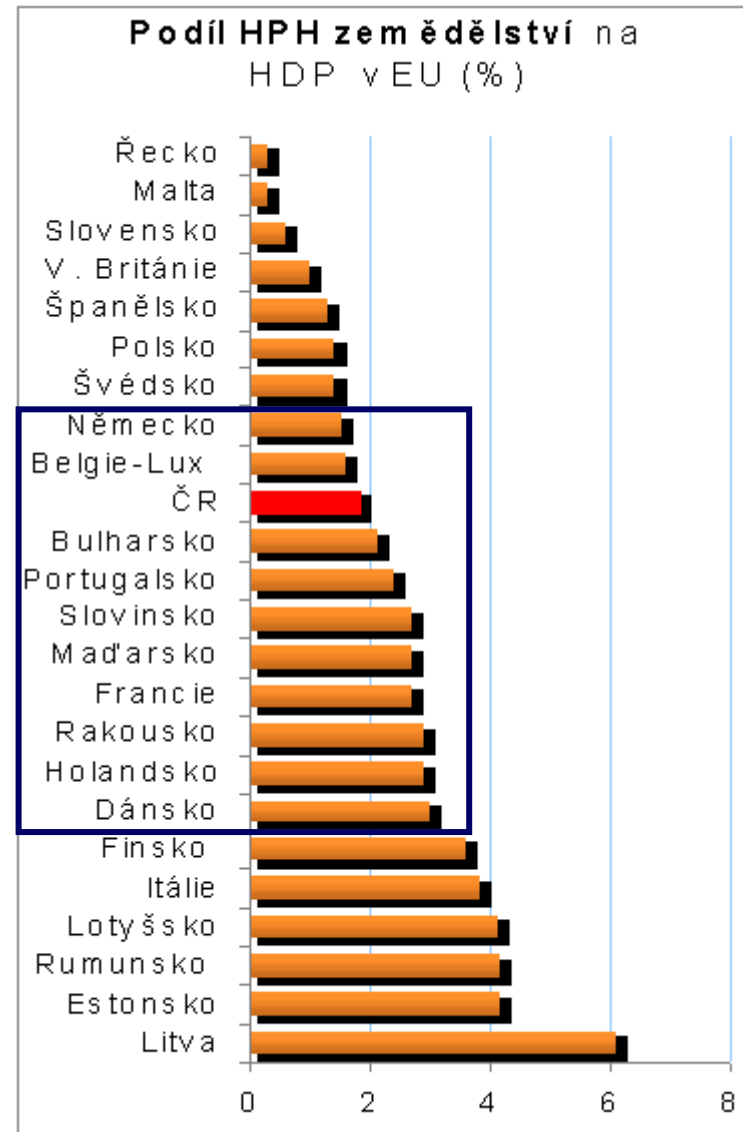
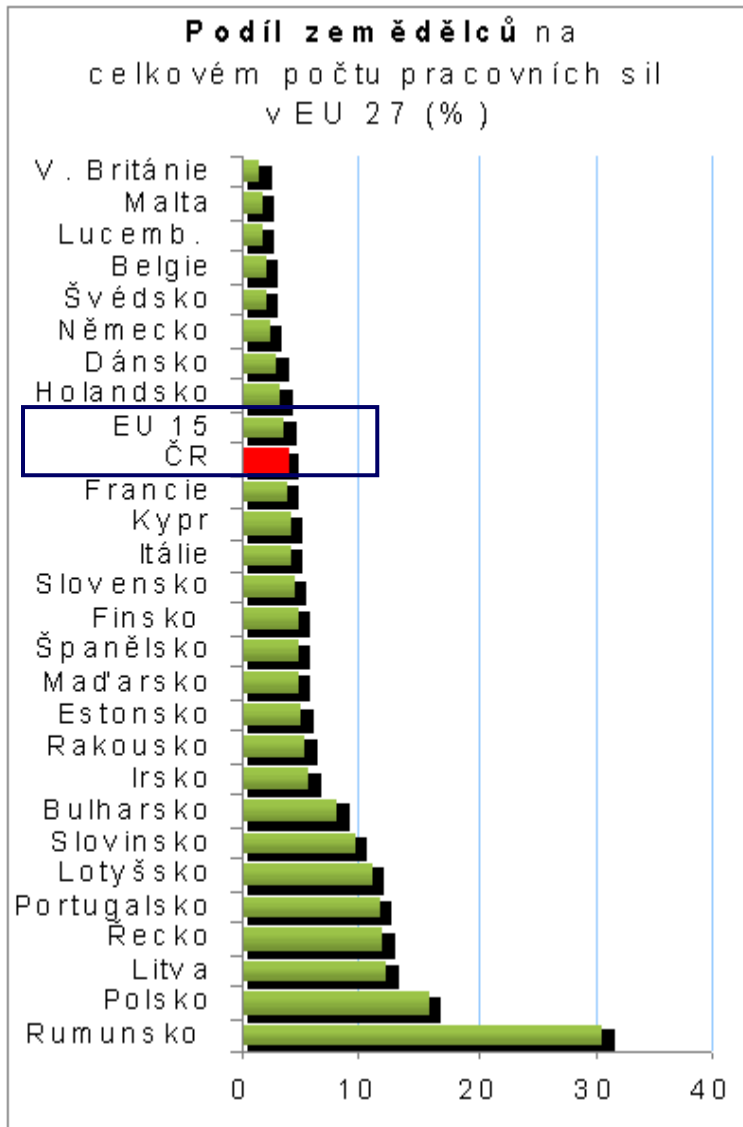

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Výkonnost zemědělství v EU 27

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

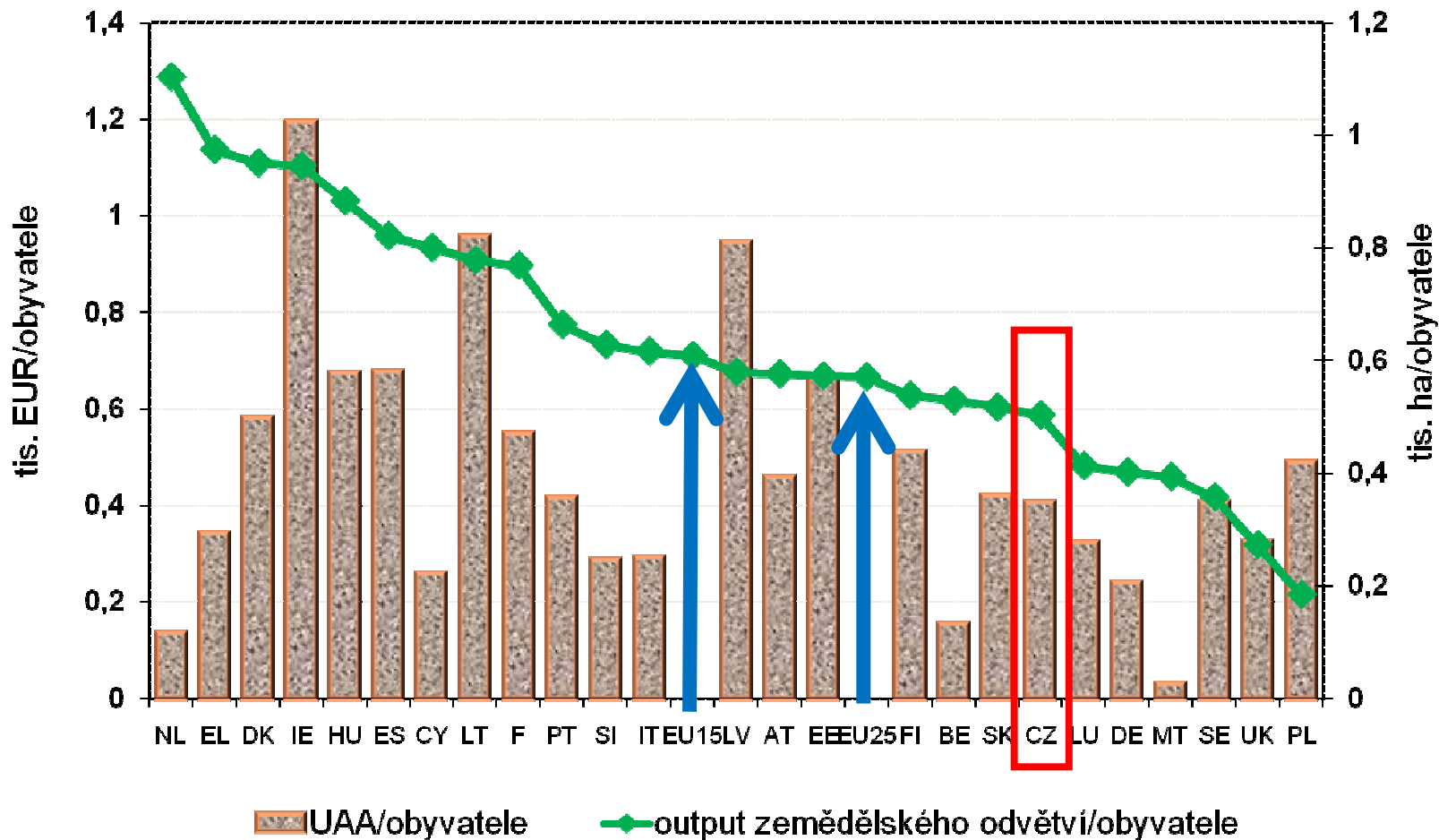

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Konečná zemědělská produkce a přidaná hodnota v zemědělství EU 25 v € na 1 ha zemědělské půdy (2006)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

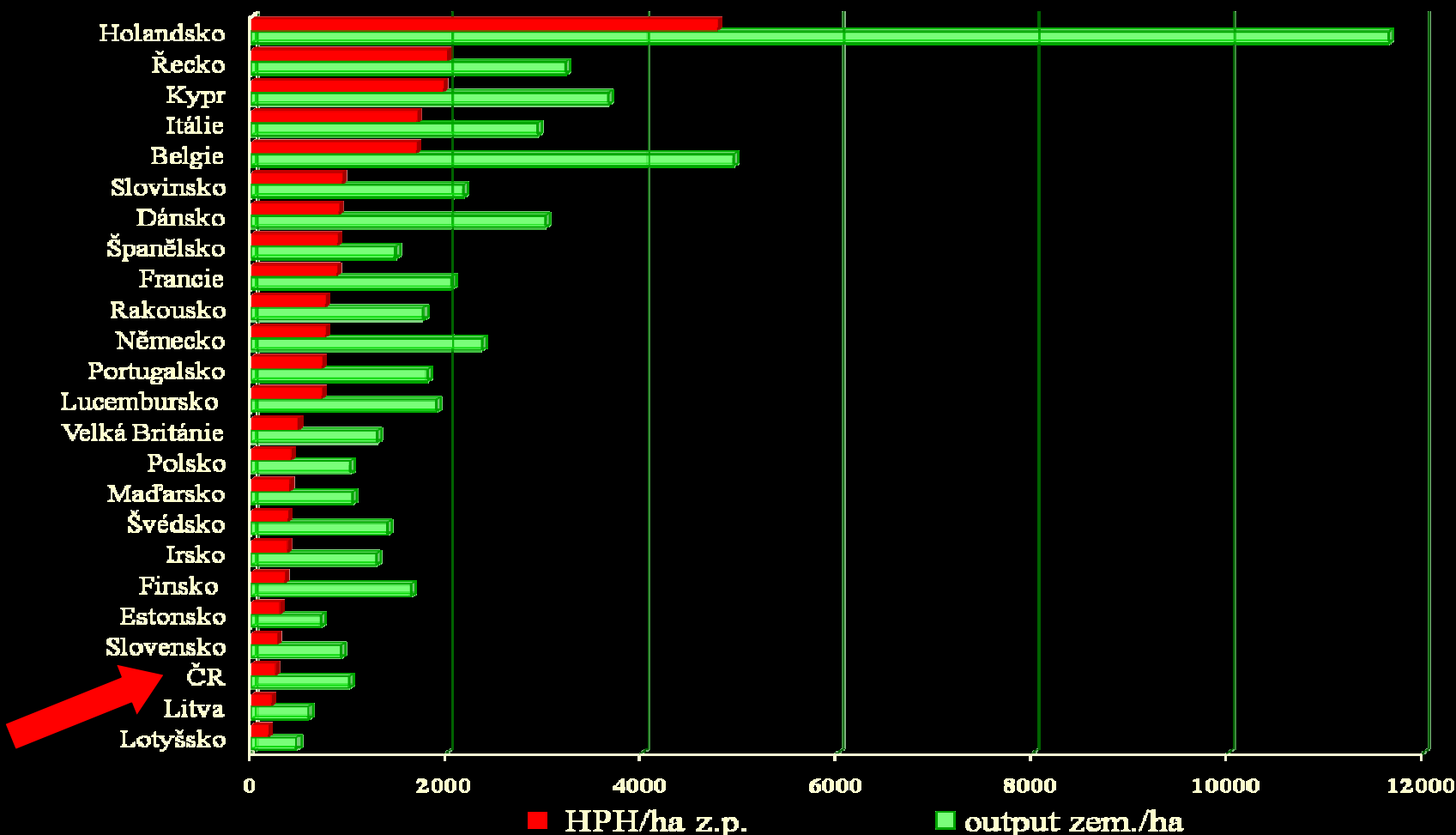

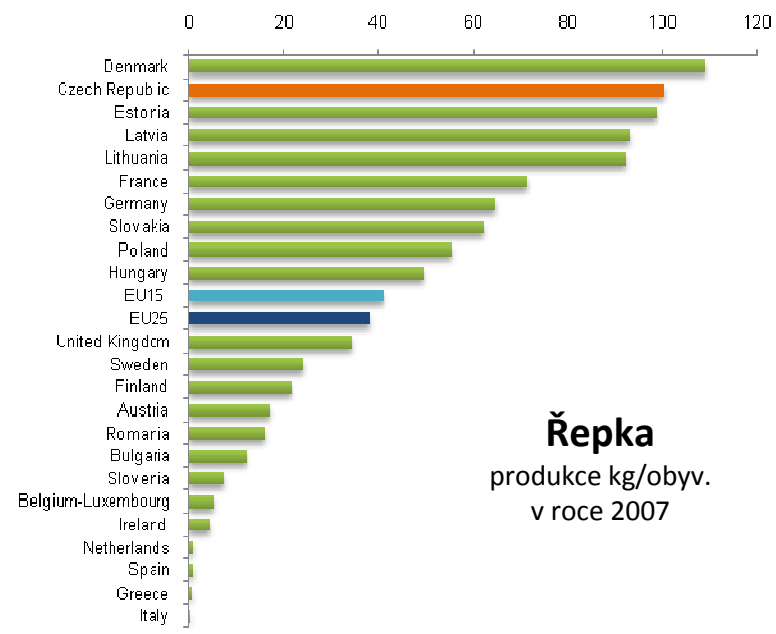
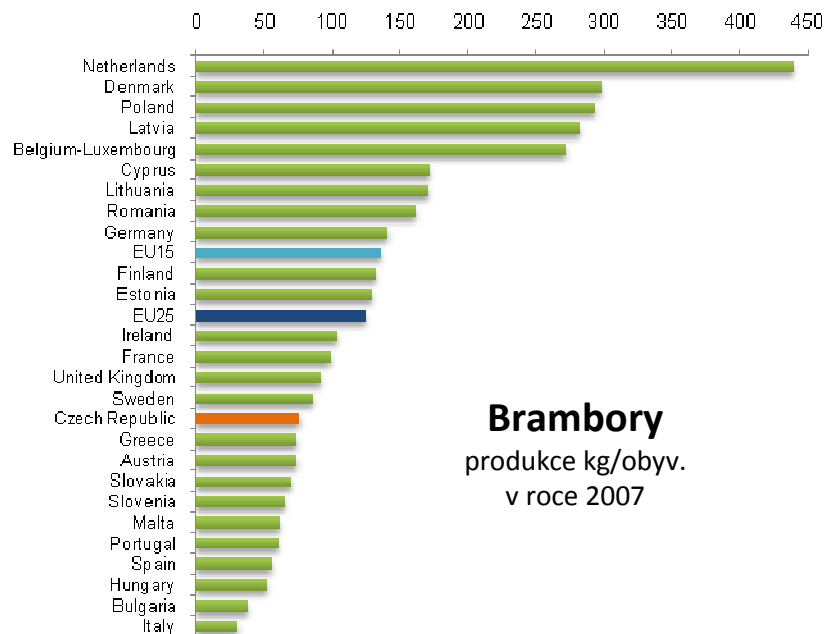
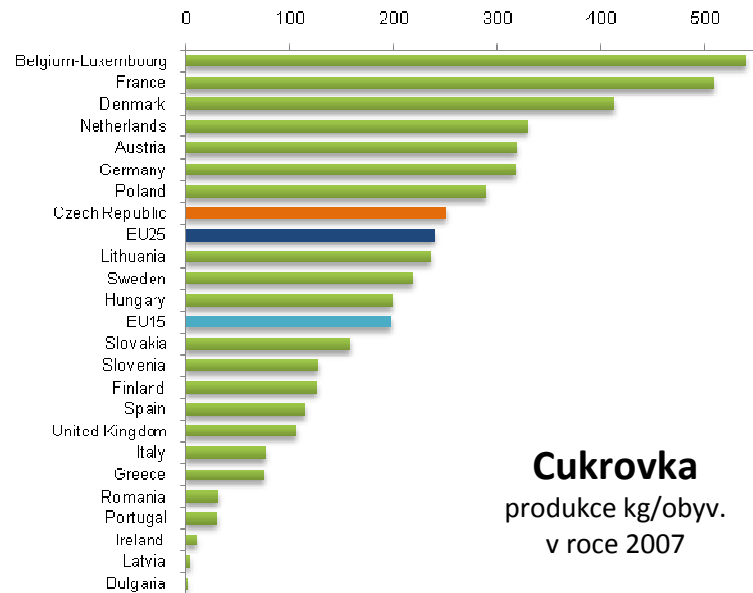
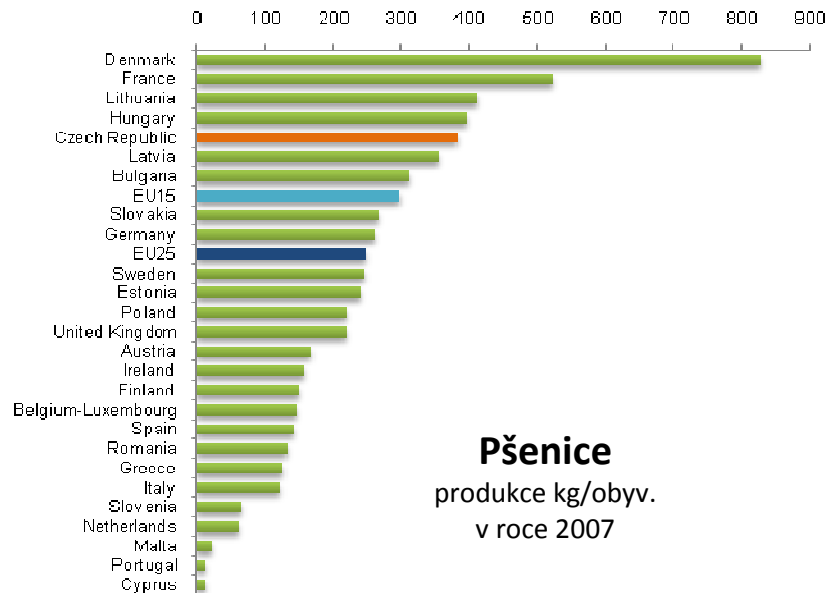
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

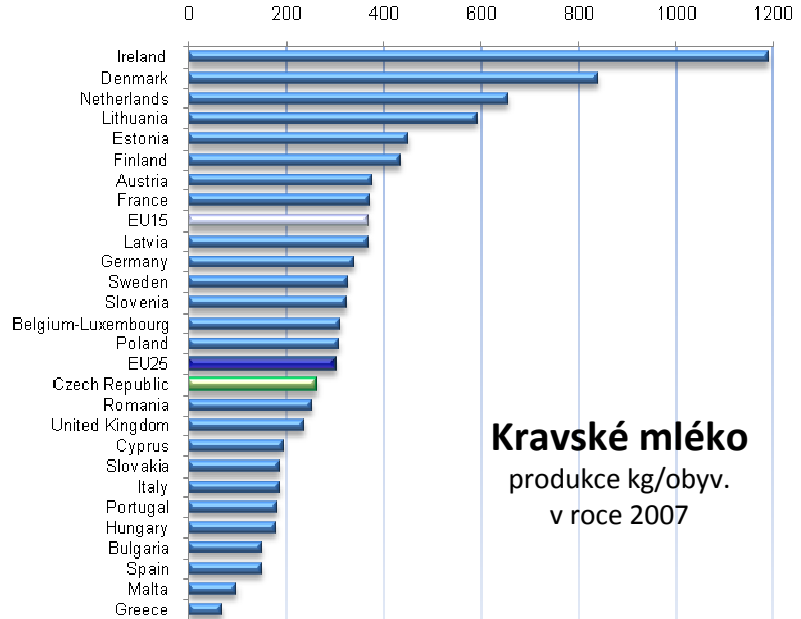
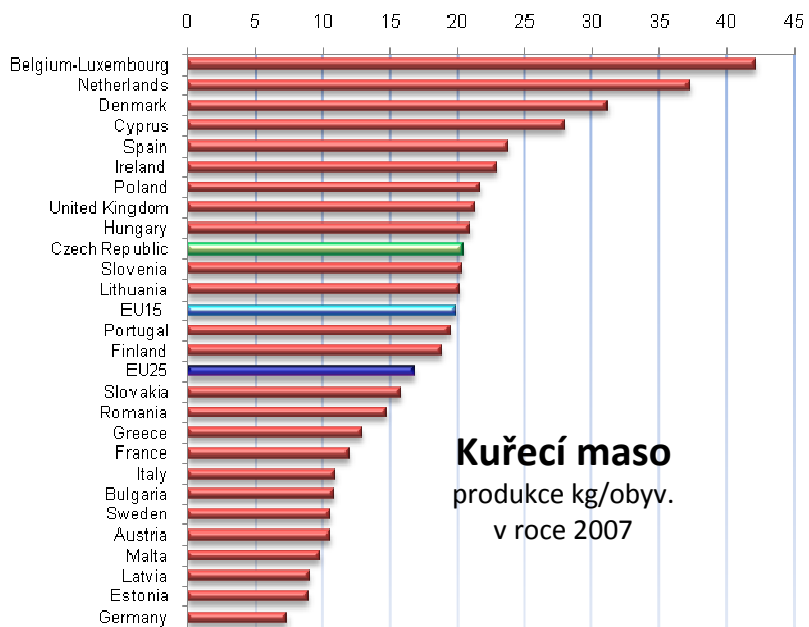
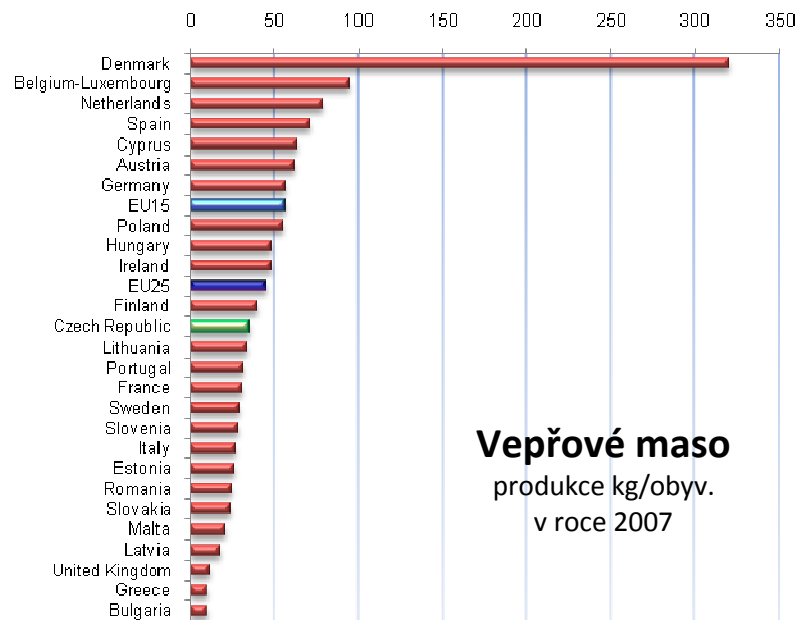
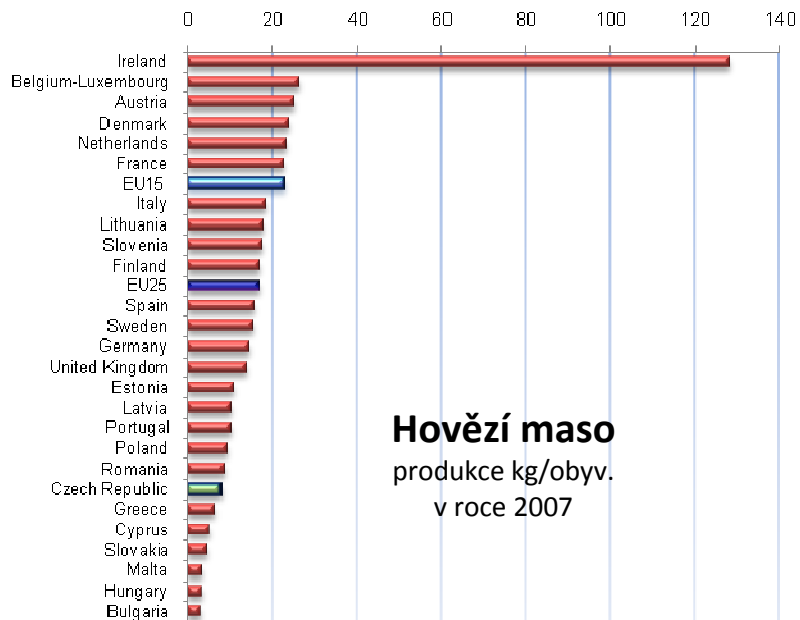

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

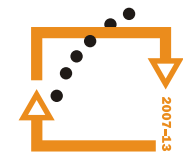
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

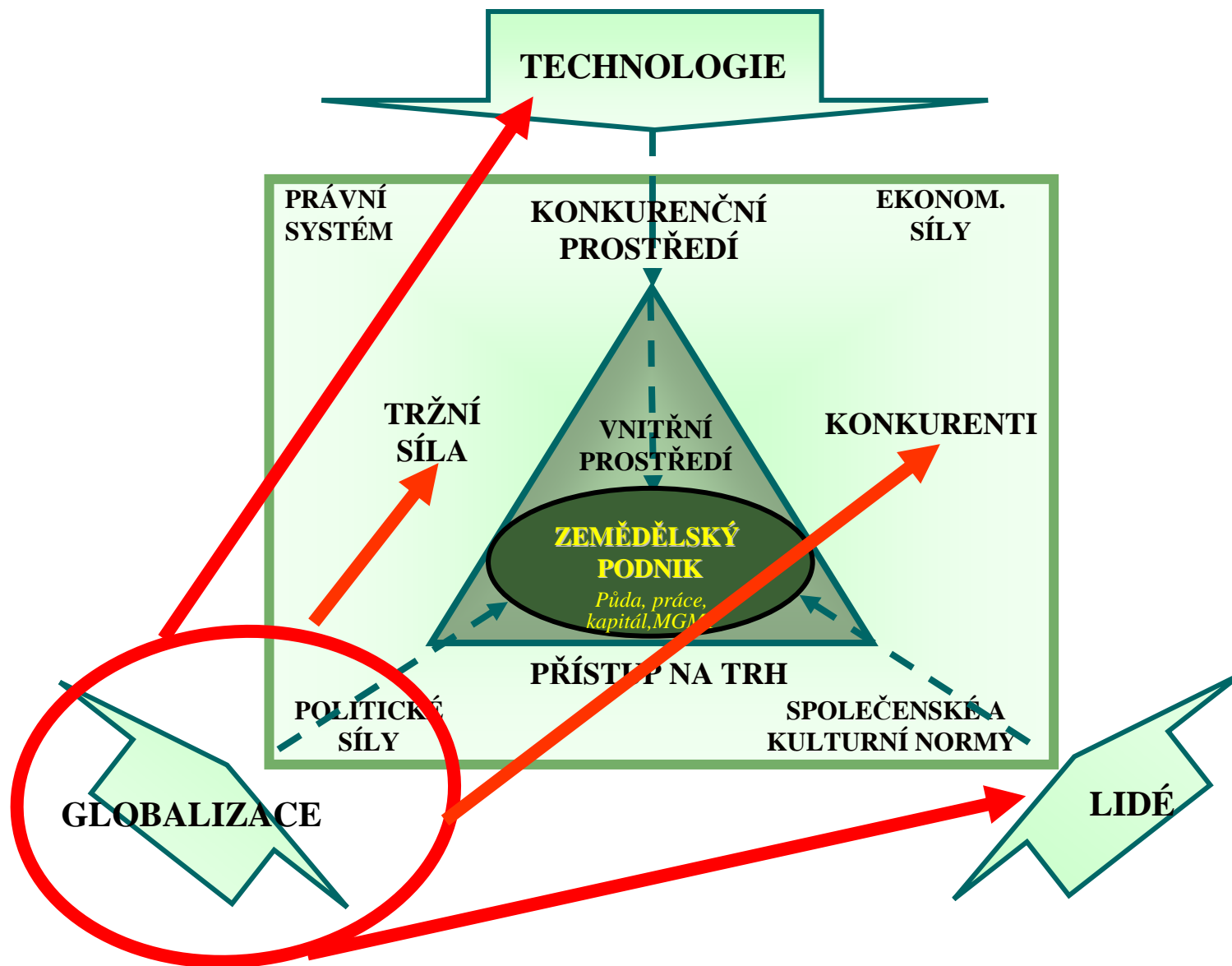
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Prostředí a kritéria

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Změny v tržním prostředí zemědělských podniků - rozhodující faktory

- Změna postavení zemědělské výroby v potravinových řetězcích
- Rostoucí vliv poptávkové stránky trhu
- Tržní determinace cen potravin a zemědělských produktů
- Vliv navazujících článků agrobiznisu.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Agrobiznis - definice

- *..souhrn všech činností týkajících se výroby, zpracování a distribuce zemědělských produktů, to znamená výrobní činnosti, skladování, zpracování, doprava a prodej zemědělských komodit a produktů z nich vyrobených ...“ Davis-Goldberg*
- *..řetězec subsektorů vzájemně propojených řadou přímých i zpětných vazeb, zahrnující*
  - výzkum + dodavatele biologického materiálu**
  - dodavatele ostatních vstupů**
  - zemědělské výrobce**
  - nákupce zemědělských produktů**
  - zpracovatele první a druhé fáze zpracování zem. produktů**
  - (malo)obchod a instituce veřejného stravování .. Sonka – Hudson**
- **50 % práce schopného obyvatelstva ve světě**
- **50 % světových aktiv**
- **50 % spotřebitelských výdajů**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

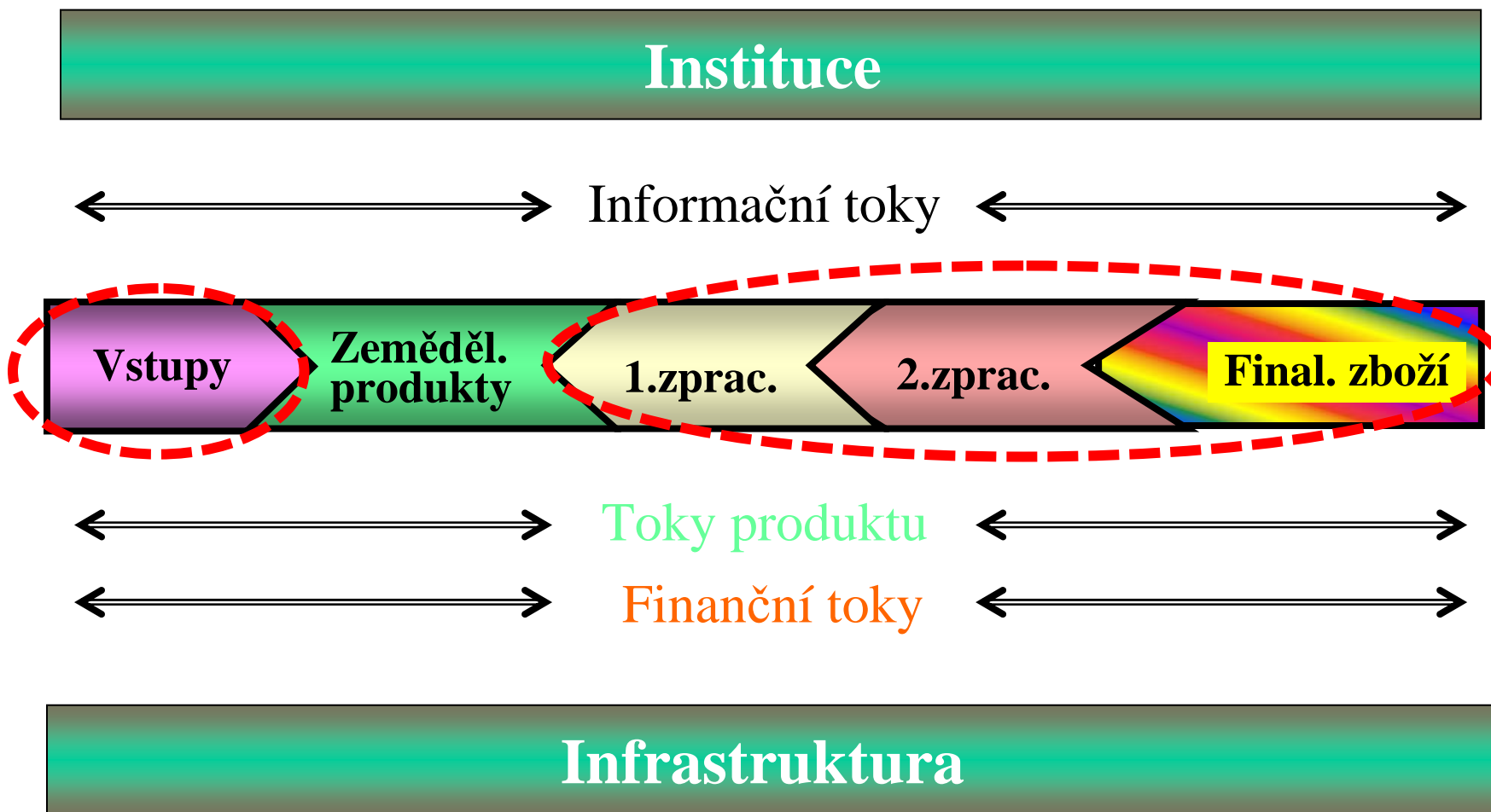

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

AGROBYZNYS = dynamický systém

vertikální řez ekonomikou, individualizace

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Podstata změn z hlediska podniku

- 1. Nabídkový řetězec** – produkce tlačí nabídku, rozhodující kvalita půdy: co se vyrobí, navazující články zpracují
- 2. Poptávkový řetězec** – poptávka motivuje výrobu – vyrábět jen to, pro co je zajištěný odbyt - vyžaduje informace o poptávce, koordinaci a dohody týkající se využití celkových zdrojů ve vertikále
- 3. Distribuční síť** – nové prostorové uspořádání vztahů po celém světě – roste úloha kontaktů prostřednictvím elektroniky a lidí

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

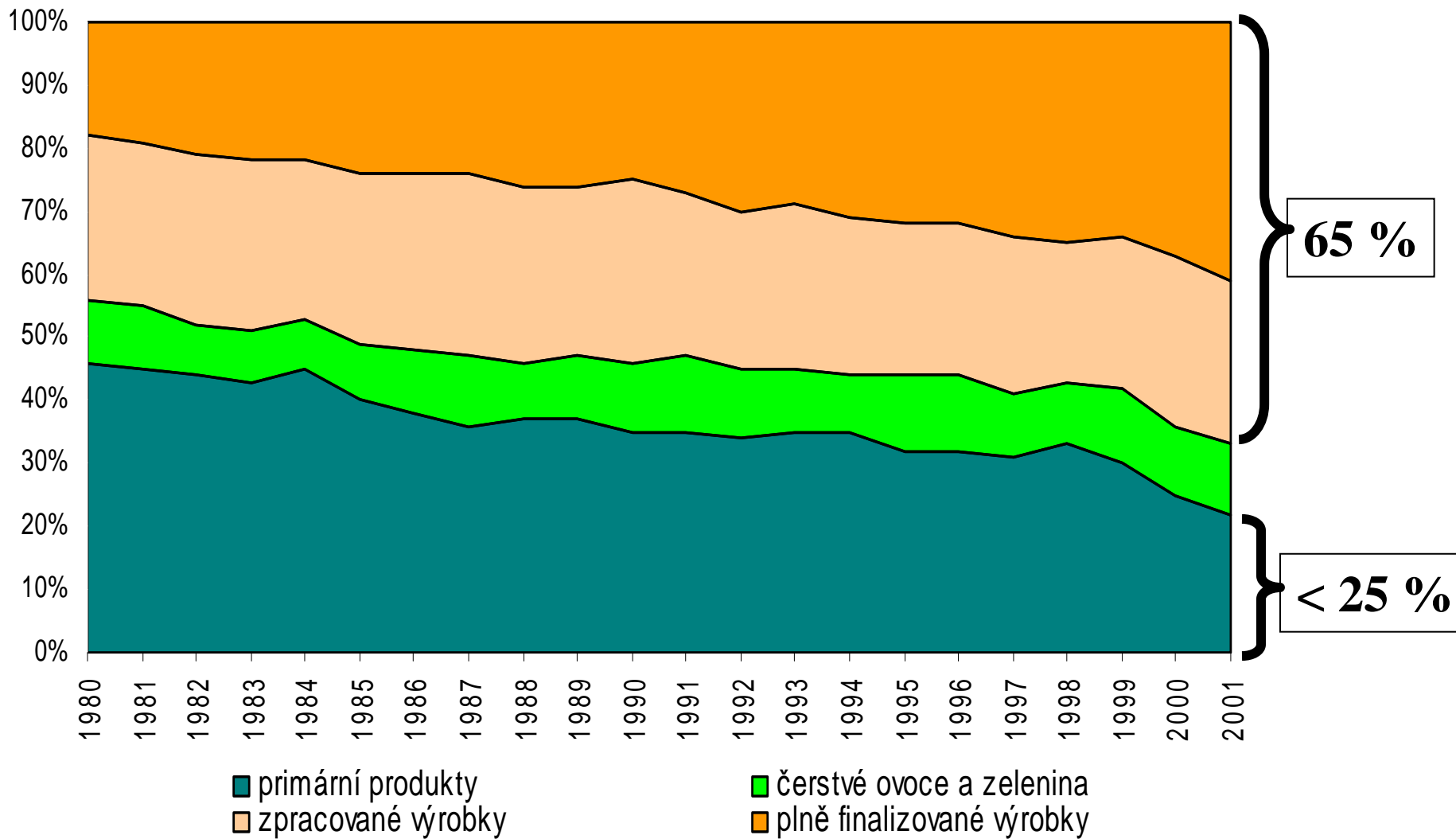

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Struktura světového agrárního obchodu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdelávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

USA - Struktura výdajů za potraviny

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

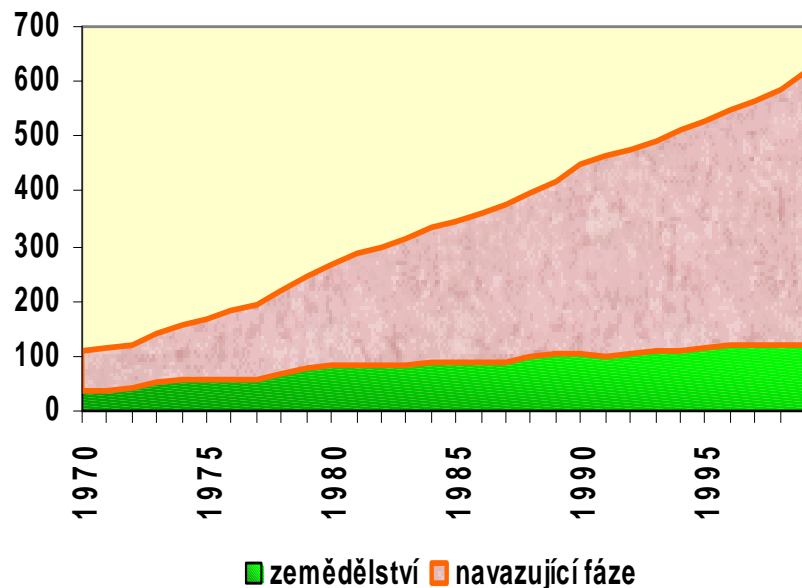

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

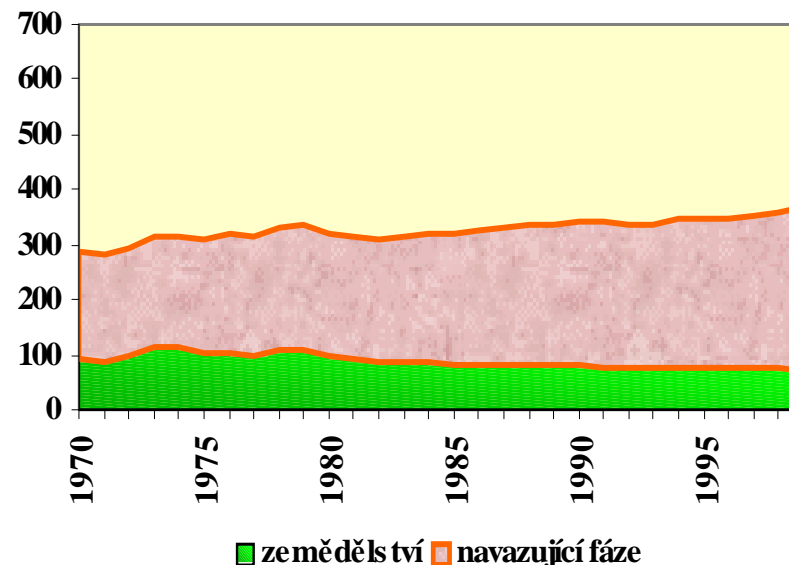
Výdaje v tržních cenách

Mld \$

Výdaje v deflovaných/stálých cenách

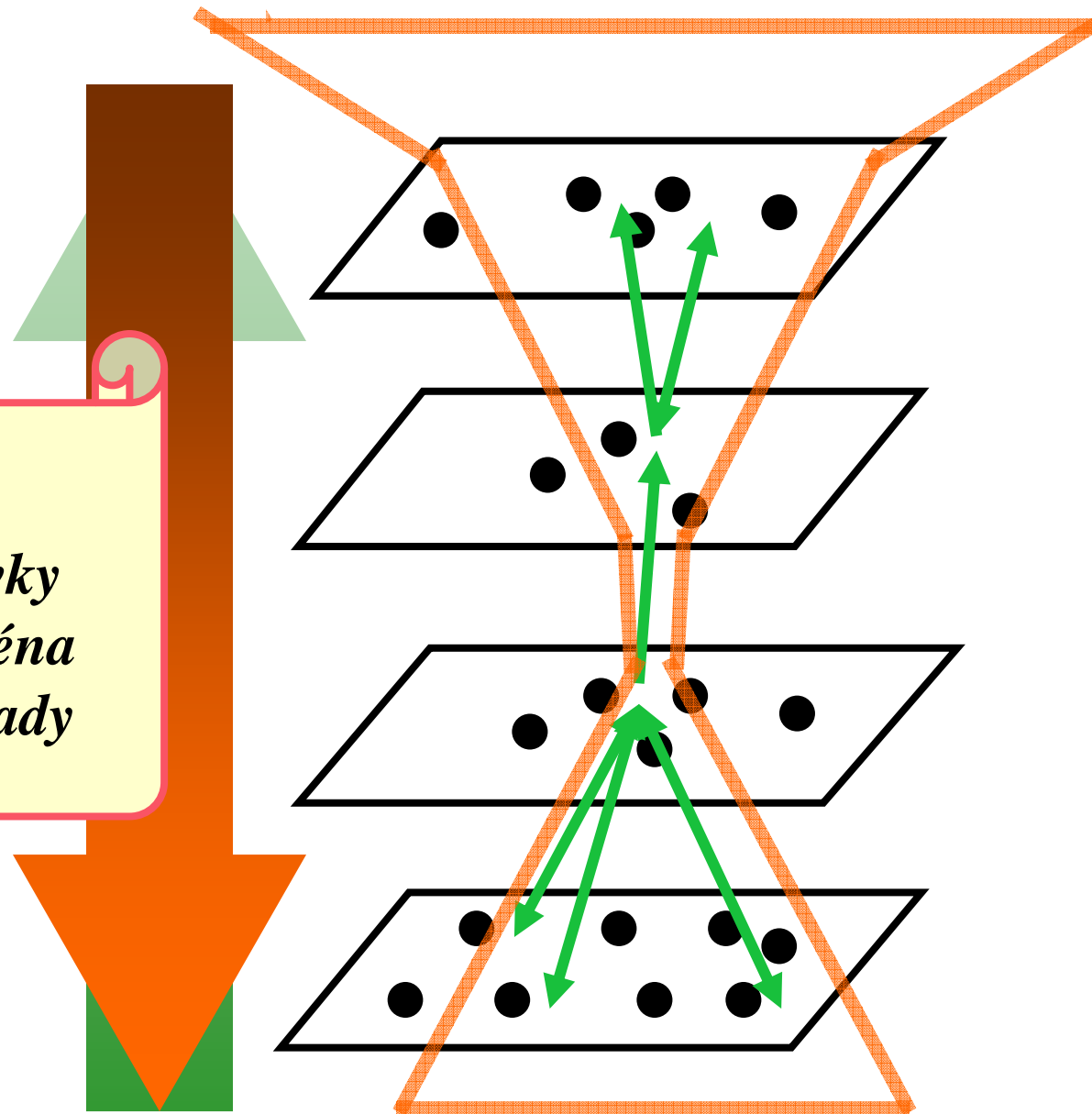
Mld \$

Podíl prvovýrobního sektoru na ceně potravin trvale klesá

Prostředí, kriteria, předpoklady

*Rozhodující:
podmínky dodávky
suroviny a zejména
transakční náklady*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Produkční dimenze zemědělství

- *Poptávka* po potravinách s vysokou přidanou hodnotou určuje model komoditního řetězce/sítě
- *Nabídka* na základě vyhodnocení interakcí trhů v celém řetězci, rozhodující = poptávka po finálním produktu
- *Vliv institucí a globálních sítí* často nezemědělského charakteru na identifikaci potřeb a toky produktů
- *Konsolidace firem* ve všech segmentech komoditního řetězce, *vliv tržní struktury*, kontrola a koordinace navazujících činností ve vzájemných vazbách
- *Integrace* potravinového hospodářství, liberalizace, klesá účinnost ochrany vnitřních potravinových trhů

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Konkurence v rámci vertikál a sítí agrobiznysu

Společný agrární trh v Evropě

➤ *Výrobní rozměr*

➤ *Spotřebitelský rozměr*

✓ *2/3 světového agrárního obchodu = potraviny a další vysoce finalizované produkty*

✓ *Rostou požadavky na kvalitu potravin a ochranu zdraví spotřebitele*

✓ *Polarizace mezi hospodářsky vyspělými a rozvojovými zeměmi se stále zvyšuje*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Agrobyznys v Evropě

- **Dalším zpracováním** prochází až **80 %** všech výstupů ze zemědělství.
- **Silové těžiště** v potravinových řetězcích se i zde přesunuje na **finalizující články** zpracování a distribuce:
  - ✓ Trvale stoupá vliv velkých obchodních řetězců
  - ✓ Dochází ke koncentraci a konsolidaci ve všech oborech potravinářského průmyslu
  - ✓ Roční přírůstek výkonů potravinářského průmyslu je při plné nasycenosti potravinami a stagnující populaci 3 %
  - ✓ Ve výdajích spotřebitelů roste podíl přidané hodnoty zpracováním v potravinářském průmyslu, klesá podíl cen zemědělských produktů
  - ✓ Komplikuje se účinnost nástrojů garance úrovně tržních cen zemědělských produktů v SZP

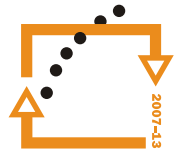
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Současné trendy v agrobiznisu

- ***Přesun*** od ekonomiky založené na výrobě zemědělských produktů k ekonomice založené *na znalosti trhů*
- Komparativní výhodou je ***kvalita analýz*** a ***bezprostřední reakce***, která určuje a mění pozice firem, regionů nebo zemí
- Obchodní místa zůstávají v konkrétních lokalitách, ale ***firmy***, které zboží vyrábějí, zpracovávají a distribuují, ***mohou být kdekoliv na světě***

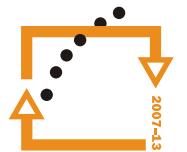
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Faktory determinující rozvoj zemědělství a agrárního sektoru v současném modelu

- ✓ **Produktivita** základních produkčních faktorů – půdy, práce, kapitálu + management
- ✓ **Ekonomická úroveň** rozvoje společnosti
- ✓ Rostoucí **tržní síla** subjektů působících na trhu (finalizující články zpracování a distribuce)
- ✓ Úroveň a formy státních regulačních zásahů (**agrární politika**)

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ